

ki bi jih gojila. Vse to valovanje duš človeških moramo izravnati, da se bo zibala gladina čisto in jasno... Tudi slovensko ljudstvo naj bo tako kulturno izobraženo, da si bo lahko ustvarilo svoja nebesa na tej zemlji. Nismo kaki mučeniki, hočemo živeti, ker smo rojeni in smo s tem pridobili pravico in dolžnost do življenja. Ako smo učitelji na slovenski zemlji, moramo pritegniti k sebi vse tiste, ki so za nami, ki so mladih in neizkušenih src, da bodo znali živeti. Vsak je vreden toliko, kar plača, a učitelj je vreden toliko, kolikor žrtvuje za ljudstvo. Vzgojiti ga hočemo, da bo nekoč reko: „Ker si me učil učitelj, in me vzgojeval, te bom plačalo, da ne boš umiral od gladi!“ (Odobranje.)

Naša pot bodi ne od ljudstva, ampak k ljudstvu. (Res je!) Naše zadoščenje je to, da je naša bodočnost zidana tam, kjer so množice brezpravnih, izkoriščenih ljudi bodisi v političnem bodisi v gospodarskem oziru. Jaz to čutim. Kdor je bil med ljudmi, ki čutijo in ki delajo zato, da ne umirajo, ta bo priznal, da se zida kultura slovenskega ljudstva od spodaj navzgor. Prihaja naša kultura od tam, kjer je tema, kjer je rožljanje verig suženjstva, in mi sočustvujemo s tem usuznjenim in izkoriščenim ljudstvom, ki nosi verige, ker vemo, kako boli peza nezasluzene kazni. Zato pa lahko s ponosom učitelji stopijo svojemu ljudstvu na čelo. Hočemo ga privedi pred forum slovenske politike in reči: „Ali smo vredni življenja? Ali te naj mrtveci pozdravljajo ali te naj pozdravljajo živi, če hočeš govoriti o slovenskem ljudstvu?“

S tem bi bilo dognano vse. Ko se danes razidemo in zopet gremo v svoja tiha zavetja, v skromne domove nazaj, ne gremo nikakor razočarani, nikakor ne polni upanja in pričakovanja, ampak ojačeni od protesta proti razmeram, ki so privedle danes še četrtič učiteljstvo sem, da pove, da nima kruha, da naj bo drugačna pravičnost vlade, ki meče ljudi na cesto in se mašuje nad celimi familijami. Ljudstvo mora dobiti več vere v sebe, da ne bo odvisno od tega ali onega časopisja ali duhovnika v ornatu, ki zmerja učitelje s cigansko bando, da ne bo naše ljudstvo odvisno od ljudi, ki hočejo izkoristiti temo naših duš, temo duš slovenskega ljudstva v utrditev svoje politične pozicije. Delali bomo mirno in brezstrankarsko za kulturni razvoj našega slovenskega ljudstva. (Ploskanje.) Jaz ne gledam pred seboj niti klerikalca niti liberalca niti socialnega demokrata, ampak človeka, ki ga je rodila slovenska zemlja in ki je pozvan, da na tej slovenski zemlji razvije svoje moči, da ne bo otrok toliko trpel kakor njegovi starši. (Dobro!) Zategadelj bomo vsakega otroka sprejeli z radostjo, da mu vcepimo v njegovo srce k! spoznanja. Naj spozna vse, kar ga obdaja! Kadar bo človek videl v sebi enakovrednega člana človeške družbe, se ne bo nanj dalo več vplivati z nobeno drugo silo kakor s tisto, ki bo dvignila nivó duševnih sil, ki naj služijo skupnosti!

To je moje kratko poročilo. Iz tega je razvidno, kakšen je položaj kranjskega učiteljstva danes. Ni treba poudarjati, da je žalosten, to vemo in čutimo vsi. Ker pa tudi vemo, zakaj so take razmere, si bomo na podlagi teh izkušenj prizadevali približevati si potom ljudske izobrazbe boljše gmotno stanje, tako da bomo lahko na prihodnjem sestanku rekli: „Ljudstvo je vstalo, ker je učiteljstvo vstalo!“

Sledilo je temu govoru naravnost viharno ploskanje. Govornika so večkrat prekinili z navdušenim odobravanjem.

Burno pozdravljen stopi nato na govorniški oder v imenu štajerskega učiteljstva tov. P e s e k ter reče:

Slavna gospoda! Dragi tovariši in tovarišice! Gospod predgovornik mi je govoril iz srea in imam pripomniti njegovemu govoru le to, da se tudi štajersko učiteljstvo čuti solidarno s kranjskim. (Ploskanje.) Vežeta nas dve močni vezi, to je stanovska vez in vez narodna. Vaše preziranje boli tudi nas, peza vašega trpljenja teži tudi nas. Delujmo skupno in — kakor smo že v Bačovljici zaklicali — ne korist strank, ampak korist naroda naj nam bo pred očmi. Najvišje načelo nam bodi: procvit šolstva in napredek narodne prosvete. Najvišji forum je ljudstvo. Delujmo za ljudstvo in mu pomagajmo do višje stopnje prosvete, in ljudstvo bo pomagalo tudi nam. Izražam vam simpatije štajerskega učiteljstva in vam kličem: „Hodimo naprej po tej poti na delo med ljudstvo!“ (Ploskanje.)

Potem dobi besedo tajnik „Zveze avstrijskega učiteljstva“ iz Moravskega tov. H a j n ý, ki pozdravlja zbrano učiteljstvo in ga zagotavlja pomoči „Zveze“, ki združuje v sebi 25.000 učiteljev in učiteljic. Izrazi solidarnosti češkega učiteljstva in se pridružuje geslu: „Na delo med ljudstvo!“ (Odobranje.)

Tov. Č o k (Trst) pozdravlja zbrane v imenu primorskega učiteljstva in odobrava korak ločitve od vsake politične stranke, ker bo tudi kranjsko učiteljstvo le z delom za ljudstvo prišlo do zmage. (Ploskanje.)

Viharno pozdravljen se javi k besedi g. E t b i n K r i s t a n:

Slavni zbor! Če stopim v imenu jugoslovanske socialne demokracije pred Vas, ne storim tega z namenom, da bi vabil učiteljstvo v soc. dem. stranko, ker vem, da če bo učiteljstvo storilo to, kar ste danes povedali, bo koristilo soc. dem. stranki toliko, kolikor si le sama želi. Vsaka črka v alfabetu, ki je bodete učili ljudi, je korak k našim ciljem! Ne zahtevamo s tem, da bi učitelji učili v šoli nek socializem ali soc. demokratizem, nam zadostuje, da delate za znanje sploh, ker potem pride ljudstvo tja, kamor želimo, da pride. Mi pa vemo tudi drugo: da so vezi med učiteljstvom in tistimi sloji, ki jih mi zastopamo, tesne in čvrste, kakor med nobenimi drugimi skupinami. — Slavni zbor! Mi vidimo v učitelju dvoje: prvič vzgojevalca tistega ljudstva, iz katerega ima iziti vsa bodočnost, drugič pa izkoriščenega trpina, prav takega, kakršen je industrialni ali pa agrarni delavec! Častiti zborovalci! Kaj je razlika med mezdnim delavcem in duševnim delavcem, kakor je učitelj? Učitelj prodaja svojo duševno moč, a drugi mu predpisujejo ceno! Vem pa, da mora ta položaj privedi učiteljstvo do tistega koraka, kakor delavstvo, namreč do spoznanja, da izboljšanje njih položaja ne izhaja iz nikake dobrote, ampak iz lastne moči. Prvo, česar je učiteljstvu treba — priznavam popolnoma prijatelju Ganglu — ni zasloba te ali one stranke, temveč organizacija, ki mora biti tako čvrsta, da se učiteljstvo lahko poda z njo v boj za svoje interese. Morda je bila temeljna napaka učiteljstva, da je preveč pričakovalo od kake ugodne politične konstelacije in premalo zaupalo v svojo moč. (Res je!) Pravtako kakor si mora fabriški delavec [vsak krajcar priboriti z junaškim in poštvovalnim bojem, prav tako tudi učitelj. Ako pa hoče v takem boju kaj doseči, mora pa imeti neko organizacijo. Slavni zbor! Ako bo učiteljstvo organizirano v ta namen, da si pribori svoj zasluženi življenjski položaj, tedaj sem prepričan, da bo hodilo tista pota, po katerih je hodila socialna demokracija. Mogoče boste potem tudi vi izdajali, a to je plačilo slovenskega naroda za tistega, ki se ne bojuje za fraze, ampak za skupno korist in uspeh! Zastopnik „Zveze“ je povedal nekaj o vaših bojih. Kaj je ta boj drugega nego boj zatiranega delavstva! Tudi vaš boj mora biti mednarodni, zakaj izkoriščen ni učitelj zaradi tega, ker je Slovenec, ampak ker je proletarec, ki nima dovolj moči v sebi. Ako se boste skupno bojevali za svoje koristi, boste storili največje narodno delo! Če učitelj ne bo imel kaj jesti, potem tudi narod ne bo imel, ako učitelj pogine, bo tudi narod poginil. Duševno življenje gre roko v roki z gmotnim življenjem. Drugo od drugega se ne da ločiti, to je kakor circulus vitiosus. Kdor nima znanja, ta se ne zna bojevati. — V imenu jugoslov. soc. demokracije vas pozdravljam in želim vašemu boju najboljših uspehov in sem prepričan, da jih boste z organiziranim bojem tudi dosegli. Ne zahtevam, da ste naši, ne nastavljam vam limanic, a našli se bomo hote ali nehoti tam, kjer bo odločevalo ljudstvo, pri načelu, ki ga je danes razglasil Gangl! (Burno ploskanje.)

Tov. Ő r n a g o j predlaga na to sledeči dve resoluciji:

1. Kranjsko napredno slov. učiteljstvo, zbrano dne 28. decembra 1908 na javnem shodu v Ljubljani, izjavlja, da kot samostojna stanovska organizacija, ne pa kot del te ali one politične stranke, deluje na podlagi drž. šol. zakona samo za izobrazbo mladine ter za kulturno in gospodarsko povzdigo ljudstva.

2. V zavesti v popolni meri storjene svoje stanovske dolžnosti opravičeno zahteva, da se mu končno uredi službeni prejemki v smislu sklepa vsega avstrijskega učiteljstva, ki je: plače učiteljstva naj bodo enake plačam državnih uradnikov vsakokratnega XI.—VIII. činovnega razreda.

Besedo dobi — pozdravljen s ploskanjem

— g. drž. poslanec in župan I v a n H r i b a r: Cenjeni zborovalci! Namenoma se nisem oglasil k besedi toliko časa, dokler mi niso bile znane resolucije. Sedaj, ko sem jih slišal, mi naj bo dovoljeno, izpregovoriti par besed. Morebiti je nevhvaležno govoriti sedaj tukaj, ko je g. predsednik Jelenc tako preludiral, da je težko načelniku izvrševalnega odbora nar. napredne stranke stopiti pred vas. Bilo bi res težko, ko bi besede gosp. Jelenca odgovarjale resnici. Jaz pa to odločno zanikavam. Od gosp. predsednika naslikani položaj ne odgovarja resnici, barval ga je preveč s prečnimi barvami. O oni stranki, ki stoji sedaj na višku, ste sami dostikrat pisali, da bo v par letih že rasla trava čez njen grob, a zdaj je najmočnejša. Tudi nar. napredno stranko je že mnogo ljudi devalo v grob, a je še tu, ona je močna, in deluje in tega dejstva tudi hrup onih elementov tam zadi ne bo izpremenil. Po tej kratki ekskurziji na politično polje se povračam k predmetu, zaradi katerega ste danes tukaj zbrani. Res, težko je govoriti po lepih in izbranih besedah vašega Gangla, ki bo ravno v deželnem zboru imel največ prilike z vso njemu lastno navdušenostjo zavzeti se za vaše težnje. (Klic: Turk tudi!) Tudi jaz sem prepričan, da ne bo niti enega poslanca, ki ne bi glasoval za izboljšanje učiteljskega položaja. Tisti časi za Slov. ljudsko stranko so minili, ko je rekla, da ne da učiteljstvu ničesar, tudi ona bo morala vgrizniti v to za njo kisló jabolko, da bo vam izboljšala plače. — Cenjeni zborovalci! V državnem zboru — nečem se hvaliti — sem bil prvi, ki sem izpregovoril za vaše zahteve in priporočal vladi, da naj bi prevzela plače ljudskih učiteljev na svoj račun. S tem pa se mi je zdelo, da še nisem dosti storil; stopil sem v zvezo z merodajnimi strankami. Tam pa sem naletel na velike težkoče. Razne stranke so vedno naglašale svoje avtonomistično stališče in bile proti temu, da bi plačevanje ljudskošolskega učiteljstva država sprejela. One so tudi proti temu, da bi država dajala prispevke deželam za učiteljstvo, zato ker hočejo imeti dotične dežele komando nad učiteljstvom. In res ni nikogar danes, ki bi imel toliko gospe nad seboj kakor ljudski učitelj. V poslednjem času so se skoro vsem drž. in dež. uslužbencem izboljšale plače, ker so njihove organizacije nato pritiskale in so poslanci storili svojo dolžnost. Niso pa bili tega izboljšanja deležni učitelji, zato ker imajo toliko gospodarjev. Zato bi bilo najpravičnejše, če bi se mogle zediniti vse stranke za zahtevo, da prevzame država plačevanje učiteljstva. Tega sicer ne bomo dosegli, pač pa bodo dežele dobile kmalu velike prispevke od države za učiteljstvo, in mislim, da ne bo nobenega poslanca v našem dež. zboru, ki bi bil proti povišanju učiteljskih plač. (Odobranje.) Vidim, da se približuje oni dan, ki ga vi tako težko pričakujete. Finančno ministrstvo bo k deželnim financam veliko prispevalo, potem se te dežele ne bodo mogle več izgovarjati, da nimajo kje vzeti. (Klic: Šnops naj pomaga učiteljstvu.) Jaz bom prvi, ki vam bo iskreno čestital. Sicer pa ne bom veliko govoril; delal sem si pač beležke, a ne bom jih izbral, zakaj bolje je, da se razidemo v takem mnenju in take volje, kakor smo sedaj, nego da bi se podajali na politično polje. Tudi jaz vas ne vabim v našo stranko, dasiravno mi je žal za tiste, ki razširjajo napredno misel. Če mislite, da je bolje, da ste ločeni od strank, dobro, storite to, bodočnost vam bo pokazala, ali imate prav ali ne. Jaz dvomim, a videli boste sami, kako in kaj. Govornik je naglašal, da boste šli med ljudstvo, delali zanj in ga pripravili tako daleč, da bo vedelo, da vam mora pomagati. To je prav lepo in nam niste s tem povedali nič novega. Zakaj naloga vašega stanu je, hoditi med ljudstvo in ga izobraževati. Saj ste dozdej tudi delali tako. S tem pa še ni vse doseženo. Skrbeti morate tudi zato, kaj je z deco, ko stopi iz šole. In tu se začno politične stranke. Danes je nemogoče za kak stan, da ne bi pripadal neki politični stranki. Vi se boste prepričali, da ste s to svojo osamelostjo storili nesrečen korak. Nečem vas pa nikamor vabiti, želim le, da se ne bi zgodilo, kar se bojim, da se bo. Resnica je, da vam je treba organizacije, ki se ne bo plašila niti žrtev, take organizacije, ki bo poklicane faktorje, če bi se branili povišati vam plače, k temu prisilila. Toda taka organizacija ne vem, če se vam bo obnesla. Izkušajte ustanoviti jo, ali glejte na razmere, ki so med učiteljstvom. Najboljša pa je za učiteljstvo organizacija, ki ne bo delovala samo za ljudstvo, ampak tudi za narod. Vaš

češki in štajerski tovariš ni govoril samo o ljudstvu, ampak o narodu. Učitelji bi storili velik greh, ako bi to dejstvo izpustili iz vida. Ne samo ljudstvo, ampak ves narod se mora povzdigniti. Treba je skrbeti za to, da živi vsak narod svoje življenje in da pride kot tak do svoje veljave. Na pravilno stališče so se postavili češki učitelji, ko so ustanovili poleg zveze vseh slovanskih učiteljskih društev še svojo posebno narodno organizacijo. Končno vam želim najlepše uspehe pri vašem prizadevanju in tudi, da bi vam današnji korak prinesel te, kar si sami želite in da ne bi ga kdaj obžalovali. (Klici: Ne bomo! Ploskanje.)

Na to reagira dež. poslanec tov. G a n g l, ki konstatira, da je učiteljstvo, vsaj to, ki je organizirano, nacionalno skozinsko, kakor je bilo in da tako tudi ostane. Ni pa samo nacionalno, ampak je tudi demokratsko. Ono je iz ljudstva in za ljudstvo in ostane tako, dokler bodo obstajale učiteljske organizacije. Za slovensko ljudstvo smo in gremo s slovenskim ljudstvom, s slovenskim narodom, ker smo prepričani, da bodo iz tega ljudstva, ki danes ni kulturno tako razvito kakor bi moralo biti, napravili slovenski učitelji ljudstvo, ki mu bomo rekli: slovensko ljudstvo, ki ne bo slepo sledilo tem in sličnim voditeljem in besedam, ampak bo imelo samo dovolj duševne moči in energije, spoznati, kaj je prav. — Želim, da učiteljstvo ta korak opraviči s svojim delom, da ne bodo kamenja metali na „izdajalce“ svojega ljudstva, ampak da se učiteljstvo postavi na čelo tistim, ki jih vzgojuje in da bo reprezentovalo zdravo, jedrovito moč slovenskega naroda. (Odobranje.)

Predsednik da obe resolucije na glasovanje, druga je sprejeta soglasno, proti prvi sta dva glasova. — Nato se zahvaljuje z izbranimi besedami govornikom, posebno tov. Ganglu, vsem zborovaleem, zlasti pa zastopnikom češkega, štajerskega in primorskega učiteljstva za poštvovalnost in bodrilne besede, pozdravlja navzoče dež. in drž. poslance ter obč. svetnike in zaključí shod.

Glas z Goriškega.*)

Rad bi se bil odzval vabilu na javni shod dne 28. dec.; a razmere so največkrat močnejše nego najboljša volja; zato sem ostal doma za pečjo ter se udeležil shoda le v duhu. Poslušal sem poročilo o obupnem položaju učiteljstva na Kranjskem, kjer se je tako čudno zasukalo, da so zavladele razmere, ki se lahko imenujejo prave k r a n j s k e r a z m e r e; tako jih tudi imenujemo na Goriškem.

Učiteljstvu ni nikjer poslano z rožicami. Šola, splošna ljudska šola se trpi kot neko zlo, četudi potrebno zlo. V Avstriji se je uvedel ljudskošolski zakon kot oblič za nasledke bitke pri Kralju Gradcu 1866. Višji sloji so bili novi šoli nasprotni iz g m o t n i h o z i r o v, češ, da bodo postali delavci dražji, ker jim odpre ljudskošolska izobrazba poti do kruha. Tem novim slojem, ki so imeli nekdanj narode kot novodobne sužnje, so se pridružili celo boljški kmetje tudi iz sebičnih namenov zaradi poslov. Najnižji sloji, ki jim koristi ljudska šola največ, ji tudi niso bili prijazni, ker se jim je omejila uporaba otrok na domu, na polju in paši. Vsem posestnikom — posebno zemljiškim — pa so stroški za ljudsko šolo vedno bolj in bolj zbužali, ne ljubezni, ampak mržnje do šole. Vsem tem pa je stala na čelu ter jih vodila v boju proti šoli naša duhovščina, in sicer iz dveh razlogov: prvič, ker se ji je od zgoraj zapovedalo tako, zakaj cerkev (škofje, papež) je proklela avstrijski drž. šol. zakon; drugič pa je iz osebnih nagibov, boječ se za svoj neomajan ugled in komando nad ljudstvom našim.

Kakor večkrat, tako se je dogajalo tudi tu, je trpel konj namesto jezdeca, služabnik namesto gospodarja, učitelj namesto države, ki je ustvarila ljud. šol. zakon. Ves odij je padel na učitelja, ki ni imel nikjer nikogar, ki bi ga branil. In k vsemu temu še tisti prokleti § 55. drž. šolskega zakona!

Mrzlica me trese vsakokrat, ko se spominim, da sem moral službovati za letnih 300 gld. na šoli z nad 200 otrok. Po drugem izpitu pa sem dohil letnih 400 gld. Mene je

Za prvo številko prepozno došlo. Uredn.

Dalje v prilogi.

bilo sram take plače, a države, dežele ni bilo sram določiti je. Ker ni bilo postranskih zaslužkov je morala umirati za lakoto družina ljud. učitelja.

Leto za leto je zavrčalo ponižne prošnje deželni zbor iz vsakojakih, iz trte izvitih izgovorov, in sicer vedno soglasno v najlepši slogi slovenskih in laških poslancev.

Ko pa je bilo začelo nekaj vreti med slovenskim učiteljstvom, so se zavrčale naše prošnje z izgovorom, da niso laški poslanci za izboljšanje. Po dolgem, trnjevem potu prošnji, groženj in boja, strastnega boja na življenje in smrt — smo končno vendar izbojevali nekaj izboljšanja, ki pa še daleč ni toliko, da bi odgovarjalo našemu delu in trudu. Ako bi ne bilo sedanje splošne draginje (le vino je celo preveč pod cenol), bi se dalo izhajati onim, ki nimajo večje družine ne boleznin in ne otrok za šolanje; sicer pa gre trda tudi zdaj posebno onim, ki nimajo postranskih zaslužkov. Posebno trda je, da se mora službovati nad 40 let, a v kljub temu vpokojenec ne dobi ničesar za stanovanje, ki je v Gorici jako drago.

Priznavam rade volje, da so šol. doklade na Goriškem ne le visoke, ampak celo previsoke: a to ne pomaga nam nič, le davkoplačevalce toži; krivda ni niti na tej, niti na oni strani, ampak država je kriva, ker ne doprinaša k bremenom za ljudske šole skoro ničesar. četudi ima glavne besede nad šolo in učiteljstvom. Država je prava „Mica Kovačeva“!

Ako mi dovolite gospod urednik, izpregovorim par stavkov o vaših kranjskih razmerah, ki so na goriškem docela drugačne; le v sramotno nizkih plačah učiteljstva so si enake.

Dolgo vrsto let so se izgovarjali goriški slovenski deželni poslanci, da ni mogoče privoliti v zvišanje plač, ker nimamo deželnega šol. zaloga, ampak le okrajne, v katere se iztekajo le dohodki doklad od izrednih davkov. Učiteljstvo se je bojevalo za izboljšanje učiteljskih plač, naši poslanci pa za deželni šol. zalog.

Na Kranjskem pa ste imeli deželni šol. zalog, a v kljub temu je učiteljstvo še slabije plačano kakor pri nas. To zopet potrjuje naše prepričanje, da naš stan zapostavljajo tuintam, ker ni ljubezni do njega, ampak je tako, kakor sem trdil spredaj, da se komaj trpi kot neko zlo — kakor šolo. Pri vas na Kranjskem je bila na krmilu dolgo vrsto let napredna stranka, ki se je štilila za prijateljico šoli in učiteljstvu, a to prijateljstvo ni segalo tako daleč, da bi bilo izboljšalo gmotno stanje. Dokler je bila ta stranka močna in je imela v deželnem zboru glavno besedo ter bi bila zmožna doseči izboljšanje, ni tega storila, ker ni storiti hotela. Zdaj pa je odigrala, prvo vjolinjo ji je potegnila iz rok gibčnejša ljudska stranka, ki se ji pravi tudi klerikalna, ker ima glavno oporo v duhovščini. Ta stranka ni prijazna našemu stanu, kakor pravzaprav nobena; nasprotna pa mu je tudi zaradi tega, ker je bilo učiteljstvo do malega v nasprotni stranki.

Kaj pa zdaj? Čuden položaj! Radoveden sem na sklepe božičnega shoda.

Vrnem se zopet k našim goriškim razmeram, kjer vlada ex lex stanje. Manjšina deželnega zbora ima deželnega glavarja dr. Pajerja in podglavarja dr. Gregorčiča; večina hoče imeti pa večino v deželnem odboru. Ker ni bilo mogoče mirnim potom pričeti delovanja v dež. zboru, se je odgodil brez vsakega zaključka; niti odbora ni volil. Torej nimamo niti dež. odbora, pač pa deželni zbor, v katerem z obstrukcijo zabavuje delovanje deželni glavar in njegov namestnik z obema njenima strankama, t. j. laško-napredna in slovensko-klerikalna. To so razmere za bogove! Ogorčenje nad takim početjem je v deželi splošno. Vlada noče razpustiti dež. zbora in razpisati novih volitev, ker so ji dali razumeti, da bi potem ostalo razmerje neizpremenjeno. Ni verjetno!

Kako pa slovensko učiteljstvo? Tudi pri nas je bila napredna stranka v razsulu: vse je kazalo, da zmaga na celi črti klerikalna stranka. V tem pa se je tik pred volitvami ustanovila nova kmetiška stranka, in sicer s pomočjo učiteljstva, ki ji je pristopilo po veliki večini. In tako se je zgodilo, da je izšla kot zmagovalka iz volilnega

boja kmetiška stranka z napredno vred, ker je na volišču vladala med njima edinost.

Zdaj pa, ko deželni zbor ne deluje, je nastal razpor med klerikalno stranko, ki bi hotel vreči dr. Gregorčiča z Berbučem vred. Ta dva se bojujeta za žive in mrtve z Gabrščkom, ki ga ne moreta trpeti v dež. zboru, a še manj v odboru. Da bo še več zmešnjave, je nastal časnikarski boj še med dr. Tumo in Gabrščkom, med glavnima stebroma napredne stranke in celo med pobratima. Naj čuje zemlja in nebo kardans pobratima poj! Žalostno, a resnično!...

In mi? Ali naj poslušamo prijazno dr. Tumovo pesem o socialni demokraciji ter krenemo za vabljivimi glasovi; ali naj ostanemo pri kmetiški in napredni stranki, pri katerih smo bili doslej? Že doslej je sicer malo, a vendar nekoliko učiteljstva pri klerikalni ljudski stranki; večje število pa je indiferentnih; ostali pa naj se cepimo kar med tri stranke: napredno, kmetiško in socialno-demokratsko?!

Kmetiška stranka je pokazala ob zadnjih volitvah, da ima dovolj življensko moči; a njena organizacija je pod ničlo. Izdaja ubožno glasilo „Naš glas“, ki ne dela časti taki stranki, ki ima celo med deželnimi slovenskimi poslanci večino. Kaj se hoče z glasilcem, ki izhaja komaj vsakih 14 dni in še to iz tuje tiskarne. Resno svetujemo strankinemu vodstvu, naj potrebno ukrene, da zagotovi stranki primerno glasilo, sicer pride razočaranje, ko bo že prepozno.

Taki in enaki so glasovi z Goriškega koncem leta 1908. Da bi bili ugodnejši v novem letu!

Deželno slovensko učiteljsko društvo v Ljubljani.

Kakor smo omenili že zadnjič, se je takoj po zborovanju „Društva za zgradbo učiteljskega konvikta“ vršil občni zbor zgoraj imenovane organizacije.

Predsednikov nagovor:

Predsednik tov. Juraj Režek:

Slavni zbor!

Prav iskreno pozdravljam v imenu društvenega odbora vas vse cenjene gospodične tovarišice in gospode tovariše, ki ste na naše povabilo zopet prihiteli v tolikem številu k našemu današnjemu zborovanju. Presrčno vam zahvalo na tolikem trudu in požrtvovalnosti! Ali prav je in potrebno, da se oklepamo svojega deželnega stanovskega društva, ki dela ves čas svojega dolgega obstanka le na prospeh šole in učiteljstva. Kar pa smo mogli v tem dolgem času doseči, dosegli smo z združenimi močmi, znamenje, da se te dobre izkušnje držimo tudi v prihodnje, ker resni so postali današnji dnevi za nas bolj kot malokdaj poprej. Zato vam kličem: „Naprej z združenimi močmi!“

Da pa nam je bilo omogočeno zbirati se že skozi cela desetletja k svojim stanovskim zborovanjem in posvetovanjem, zahvaliti se imamo predvsem Njemu, ki nam je podelil usta v o in z njo pravico do skupnega zborovanja, Njemu, ki nam je podpisal in podaril novi šolski zakon, na čigar podlagi se tako lepo razvija naše šolstvo. Veselo so letos praznovali razni stanovi naše širne domovine redki jubilej predobrega vladarja, tega velikega našega dobrotnika in zaščitnika, le učiteljstvu na Kranjskem je grenilo to veselje njegovo čez vse žalostno gmotno stanje, ker kjer vladata glad in beda, tam ni veselje doma. Vendar pa smo gojili v svojih zvestih sreih iskreno željo: da nam Bog poživi, Bog blagoslovi in ohrani premilega vladarja še dolga leta v blagor svojih narodov! (Živio!)

Letos dne 15. septembra je minilo 40 let, kar se je bilo pod vodstvom Andreja Praprotnika, moža blagega spomina, sešlo kranjsko učiteljstvo, da si osnuje „Učiteljsko društvo za Kranjsko“ in sestavi pravila, ki so bila od vlade že dne 18. oktobra 1868. leta potrjena in na čigar podlagi se je vršil potem prvi redni občni zbor. To društvo se je v kratkem potem prekrstilo v „Slovensko učiteljsko društvo“, ker je raztegnilo svoj delokrog tudi na druge slovenske pokrajine, dokler se ni osnovala naša „Zaveza“. Od tedaj pa osredotočuje zopet vse svoje moči in dela za

blagor in razvoj slovenskega učiteljstva in šolstva na Kranjskem. Prihodnjemu društvenemu odboru pa bodi poverjena skrb, ali in kako naj se praznuje ta društvena 40 letnica. Mi vsi pa po besedah takratnega prvega predsednika Andreja Praprotnika skrbimo, „da bode učiteljsko društvo, kakor se je čvrsto rodilo, tudi krepko rastle in živel.“

Dolgo vrsto let, čestita gospoda, trkamo že na vrata visokega našega deželnega zbora za pravično uredbo naših plač, a vedno le zaman. Dolgoletna obstrukcija nesrečnega spomina, ki je prizadela ubogi naši deželi toliko škode, je pritisnila ob zid tudi učiteljstvo in nas pognala v revščino in glad. Draginja raste od dne do dne čedalje bolj, uradnikom in uslužbencem so se medtem plače izdatno izboljšale in povišale, le mi smo ostali — kakor bi bilo zakleto! — tam, kjer smo bili še pred dolgimi leti.

Letos so prišli v deželni zbor novi zastopniki, zaupniki revnega ljudstva, od njih pričakujemo, da dajo učiteljstvu, tem vztrajnim ljudskim delavcem za njih zvesto in požrtvovalno delo tudi temu delu primerno in zaslužno plačilo. S trdno nadejo, da bi nam bila milejša že najbližja bodočnost, otvarjam današnje naše zborovanje.

Pozdravljam pa tudi gospoda zastopnika naših dnevnikov, ki kažeta s svojo prisotnostjo veliko svoje zanimanje za naš stan in naše težnje in da cenita trud in delo slovenskega učiteljstva.

Tajnikovo poročilo.

Tajnik tovariš Fran Škulj:

Slavni zbor!

Čast mi je poročati o delovanju našega društva v preteklem letu.

Ker je tovariš predsednik že omenil nekaj društvenega delovanja, hočem biti prav kratek.

Pri zadnjem 39. občnem zborovanju našega društva, ki se je vršilo 29. grudnia 1907 ravnodu, ste poverili društveno poslovanje odboru, ki se je v svoji prvi seji dne 2. januarja 1908 takole konstituiral: Juraj Režek, predsednik; Luka Jelenc, podpredsednik; Fran Škulj, tajnik; Jakob Dimnik, blagajnik. Odborniki: Janko Likar, Andrej Rapè, Josip Gregorin, Anton Likozar, Jakob Furlan. Odbor je imel v preteklem letu štiri seje, v katerih je reševal tekoče društvene zadeve. Vložila se je prošnja po nasvetu tovariša Janka Žirovnika na c. kr. dež. šol. svet, da dovoli učiteljskišnikom 4. letnika udeleževati se društvenih predavanj. Deželni šol. svet je prošnji ugodil z dopisom 18. marca 1908, št. 1319. Društvo je priredilo v preteklem letu dva sestanka z učiteljskišniki, ki sta bila prav dobro obiskana.

Prav bi bilo, da bi se taki sestanki tudi vbodoče prirejali. Pripomniti pa moram, da je moralno vsak društvenik dolžan priti k tem sestankom, to velja zlasti onim ljubljanskim tovarišem, ki se odlikujejo po dosledni odsotnosti vsakega zborovanja in društvenega sestanka.

V 3. odborovi seji se je sklenilo prispevati 20 K kot donesek za Jan Legov spomenik

Delegatom k „Zavezinemu“ zborovanju so bili izvoljeni tovariši: Režek, Rapè, Škulj in Likar.

Tudi o najbolj perečem našem vprašanju, ki se vije kakor morska kača po vseh naših zborovanjih, o fatamorganičnem izboljšanju našega gmotnega stanja, je odbor pri dveh sejah pretresoval. Sklenilo se je, da se uložijo prošnja na deželni zbor, da nam da take plače, kakršne uživa državno uradništvo z vsemi bonitetami IX., X. in XI. činovnega razreda. To prošnjo izdela tovariš Likar. Odbor jo bo uročil v roke dež. poslanca tovariša Gangla, ki se mu izroče tudi resolucije današnjega večernega shoda celokupnega kranjskega učiteljstva.

V 4. odborovi seji se je tudi sklenilo, da se pokloni deputacija slov. dež. učit. društva za vse slovensko učiteljstvo pri dež. predsedniku dne 2. grudnia ter poda vdanostno izjavo ob priliki 60letnice vladanja presvet. cesarja. Poklonitev pa je izostala, ker se ta dan niso deputacije sprejemale.

Moja dolžnost je tudi podati neko skupno sliko o delovanju vseh okrajnih učiteljskih društev. Žal, da vam ne morem o tem ničesar pozitivnega povedati. Razposlal sem „Okrožnico“ z „Izkazi“ vred meseca novembra vsem okr. društvom. Do danes sem prejel 6 popolnjenih izkazov, drugi so na dolgu. Iz teh šestih pa

vam ne morem podati nikake verne slike o delovanju teh društev. — V prvem hipu bi človek obsojal to malomarnost, zlasti zaradi tega, ker nam je vsem znano, da ni društveno življenje in delovanje okr. učit. društev zaspano. To kratko poročilce bi se lahko spisalo. Toda v drugem grmu tiči zajec. Deželno društvo je prišlo ob neko veljavo. Bledelo je in postajalo brezpomembno poleg napredujoče „Zaveze“. Vse učiteljstvo je zadnje čase videlo svoj spas v politiki, a ta ga je kruto varala. Vse stremljenje in vse delovanje naših društev je težilo po vnanjem efektu, pro domo pa se ni storilo ničesar. Organizacije imamo lepo, da se nam čudijo drugi stanovi. Da, lepo, ali pa nam donša tudi dobrih sadov? Podobni smo nekako oni „zlahtni“ dami, zaviti v kožuho, oblečeni v svilo, a doma nima njen otročiček srajčke. Kaj hočem s tem reči? — Vsem vam je znano, da se nam pri vnebovpijoči gmotni revščini gode, rekel bi, vsak dan nasilja vse vrste. Upreza se nas vedno bolj in bolj v verige birokratizma. Vkljub temu, da imamo vse izkušnje za seboj, ne znamo ničesar na didaktičkem kakor na pedagoškem polju. Upreza se učiteljstvo v vsako delo, kadar se le komu zahoče — in to brez plač. Naše delo se vedno bolj otežuje, bližamo se že časom, ko se bo z učiteljstvom razpolagalo, kakor s šahovimi kipeci.

Tovariši, odpora ni nikjer! Molče s krvavečim sreem klonimo duha in vrat nastavljamu morda s kletvico na ustnih, a vendar molče — vsakemu jarmu. Tovariši, društvo, ki bo nam priborilo to notranjo stanovsko svobodo, notranji stanovski ponos in ugled napram oblasti, to društvo bo rešilo učiteljstvo spon in birokratske sužnosti. Poklicano je deželno učiteljsko društvo, da reši to nalogo. Loti naj se tega dela in oklenila se ga bodo okrajna učit. društva tako, kakor zasluži; društvo, ki ščiti vse in poedince, kakor čuva dobra mati svoje dete. Dal Bog, da bi se začelo delati „post tot discrimina rerum“ vbodoče za ojačenje naše stanovske notranje zavesti, našega stanovskega zanosa, ki bo najtrdnjše veriga naši organizaciji.

S tem končam ter prosim, da naj blagovolji slavni zbor vzeti na znanje moje poročilo. (Odobranje.)

Blagajnikovo poročilo.

Blagajnik tov. Jakob Dimnik:

Dohodki.

Društva so vplačala za l. 1907 K 30-80, za l. 1908 pa K 34-45, skupaj K 65-25, obresti od Jos. Travnove zapuščine K 225-—, Jos. Tr. zap. 2 1/2 l. obrestim K 5100-—, delež Učit. Hran. K 55-—, vloga v Učit. Hran. št. 11 K 20-48, skupni znesek K 5465-73.

Izdutki.

Učit. konviktu se je vrnilo K 255-—, blagajniški izdatki K 94-90, skupni znesek K 319-90.

Dohodki K 5465-73

Izdutki 319-90

Gotovina K 5145-83

Volltev.

Odbor dež. slov. učit. društva se je sestavil tako: Juraj Režek, predsednik; Luka Jelenc, podpredsednik; Fran Škulj, tajnik; Jakob Dimnik, blagajnik; odborniki: Jakob Furlan, Josip Gregorin, Andrej Rapè, Ivan Šega in Fran Štefančič.

Okrepimo svoj narod!

—P— Za razvitek vsake iznajdbe je bilo treba najprej človeku svobodnega duha. Človek s svobodnim umom je zamogel šele opazovati prirodne moči in tudi samega sebe. Spoznal je, da je on gospodar na tej zemlji. — Razmotrival je razne stvari in prikazni ter s tem odkril vso skrivno moč, o kateri se dandanes ne čudimo in tudi ne pripisujemo več iste sile delu kaki človeškemu duhu nevidni moči, kakor se je verovalo v starem in srednjem veku. Pa tudi novejši vek ne dela v tem izjeme, zlasti pri ljudeh, ki so fanatizirani z rznimi strahovi, ki jih pa sami sploh ne poznajo, ker jih niso nikdar videli. Tega pa ne oporekam, da strah ni lepa reč, a ga je treba prej spoznati s pomočjo resnice.

Kje pa naj iščemo resnico? Gotovo v stvarnem delu. Da, zakaj edino stvarno delo učiteljstva more dvigniti človeškega duha na višjo stopnjo, kjer bo mogel naš preponižni